

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบโฮมสเตย์ของชุมชนหนองไข่เหี้ย

ตำบลสีดา อำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา

COMMUNITY-BASED HOMESTAY TOURISM MANAGEMENT OF NONG KHAI HIA
COMMUNITY, SIDA SUBDISTRICT, SIDA DISTRICT, NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

จารุกิตต์ ไชยรอด

JARUKIT CHAIROD

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

COLLEGE OF LOCAL ADMINISTRATION, KHON KAEN UNIVERSITY

จังหวัดขอนแก่น

KHON KAEN PROVINCE

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบโฮมสเตย์ของชุมชนหนองไข่เหี้ย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบไม่มีเค้าโครง การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กลุ่มเป้าหมาย เลือกแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 7 ท่าน ผลการวิจัยพบว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบโฮมสเตย์ มีจุดเริ่มต้นมาจากการร่วมกลุ่มชาวบ้านชุมชนหนองไข่เหี้ย เมื่อปี พ.ศ. 2548 นำโดยผู้ใหญ่บ้านได้จัดทำและขอเข้าร่วมโครงการของกรมการท่องเที่ยวจัดตั้งกลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์ของชุมชน ระยะเริ่มแรกมีสมาชิกโฮมสเตย์จำนวน 7 หลัง โดยในปี พ.ศ. 2564 กลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนหนองไข่เหี้ยมีแผนที่จะขยายสมาชิกโฮมสเตย์เพิ่มอีก 3 หลัง เป็นจำนวนทั้งสิ้น 10 หลัง และมีแนวโน้มที่จะขยายสมาชิกโฮมสเตย์ขึ้นอีกในปีต่อ ๆ ไปเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาทุกปีและปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กำลังเป็นที่นิยมทำให้การเพิ่มของสมาชิกโฮมสเตย์ขึ้นอีกถือเป็นช่องทางการเพิ่มรายได้ให้ชาวบ้าน ในส่วนของการบริหารจัดการท่องเที่ยว พบว่า ชุมชนหนองไข่เหี้ยมีการจัดการท่องเที่ยวของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสอดคล้องตามหลัก CBT ที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางการท่องเที่ยวโดยสมาชิกในชุมชน คนในชุมชนทุกคนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน กลุ่มโฮมสเตย์ที่เป็นกลุ่มองค์กรใหญ่ของชุมชนหนองไข่เหี้ยที่จัดหานักท่องเที่ยวเข้ามาพักเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านแล้ว ภายในชุมชนหนองไข่เหี้ยยังมีกลุ่มทอผ้าเลี้ยงไหมเป็นอาชีพเสริม กลุ่มทอผ้าและกลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์มีความเกี่ยวพันกัน โดยโฮมสเตย์มีการตั้งกฎกติกาที่ชัดเจนสำหรับทุกกลุ่มขององค์กรในชุมชนเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามทำให้ไม่มีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกัน ซึ่งหมู่บ้านแห่งนี้ได้รับรางวัลด้านการเป็นหมู่บ้านประชาธิปไตย นอกจากนี้ภายในชุมชนชาวบ้านทุกคนสามารถให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวได้เกี่ยวกับการเรียนรู้วิถีชีวิต

คำสำคัญ: การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน, โฮมสเตย์

ABSTRACT

The purpose of this research was to study the management of community-based tourism in the form of homestays in Nong Khai Hia community. This research uses a qualitative methodology to collect data from non-structured interview, non-participant observation and analysis of relevant documents. The research used purposive sampling to select seven key informants for the research. The research used purposive sampling to select seven key informants for the research.

The results of the research revealed that community-based tourism management in the form of homestays started in 2005 when the village headman initiated and participated in the Department of Tourism's project to establish a community homestay group. Initially, there were 7 homestay group members. In 2021, the Nong Khai Hia Community Homestay Group plans to add three more homestays with a total of ten homes, and is likely to expand more homestay memberships in the coming years to accommodate tourists. Nowadays, ecotourism is becoming popular and increasing the number of homestay members is a way to increase income for villagers. Tourism management found that Nong Khai Hua community has organized tourism of community-based tourism management in accordance with CBT principles, taking into account the sustainability of the environment, society and culture, and determining the direction of tourism by community members. People in the community all help each other. The large Nong Khai Hia community homestay group are able to accommodate tourists to stay in order to generate income for the villagers support each other. In Nong Khai Hua community, there is also a silk weaving group as a secondary occupation. The homestay has clear rules for every group of community organizations that everyone must follow so there is no conflict in which this village has been awarded for being a democratic village. In addition, within the community, all villagers can educate tourists to learn about their way of life.

Keywords: Community-based tourism management, homestays

บทนำ

เศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งปรารถนาเป็นกิจกรรมเศรษฐกิจทั้งภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ ที่คนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมเป็นเจ้าของ โดยการพัฒนาจากฐานของ “ศักยภาพของท้องถิ่น” หรือ “ทุนในชุมชน” ซึ่งรวมถึงเงินทุน แรงงาน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น พิพิธภัณฑสถาน โบราณสถาน แหล่งน้ำ ความหลากหลายทางชีวภาพ สภาพภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ โดยเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน คือ เพื่อพัฒนาศักยภาพตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน โดยใช้กิจกรรมเศรษฐกิจสร้าง “กระบวนการเรียนรู้” ซึ่งจะทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ ในขณะเดียวกันยังมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม พื้นฟู

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น หรืออีกนัยหนึ่ง เพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างบูรณาการ (ประทีป วีรพัฒนนิรันดร์, 2541, ออนไลน์)

การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เป็นรูปแบบการจัดที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท หมายถึง บ้านพักประเภทหนึ่ง ที่นักท่องเที่ยว ร่วมพักกับเจ้าของบ้านและมีวัตถุประสงค์ที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของเจ้าของบ้าน ซึ่งเต็มใจที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรมแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งจัดที่พักและอาหาร รวมถึงการให้บริการด้านอื่นๆ เช่น การนำเที่ยวศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ให้แก่นักท่องเที่ยวโดยได้รับค่าตอบแทนตามความเหมาะสม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544) โฮมสเตย์ ได้ถูกนำมาใช้เพื่อเชื่อมโยงกับชุมชนโดยสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้ส่งเสริมและมุ่งหวังให้โฮมสเตย์ หรือที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท คงความเป็นเอกลักษณ์ และสามารถเชื่อมโยงกับกิจกรรมอื่นที่ก่อให้เกิดรายได้ของชุมชน เช่น สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) อีกทั้งเพื่อให้โฮมสเตย์เป็นกิจกรรมที่เสริมรายได้เพิ่มเติมจากอาชีพหลักของชุมชน อันก่อให้เกิดประโยชน์และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างแท้จริง (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2551)

โฮมสเตย์ชุมชนหนองไข่เหี้ย หมู่ที่ 11 ตำบลสีดา อำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา เป็นหมู่บ้านที่ได้รับรางวัลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550 โครงการประกวดรางวัลชุมชนดีเด่นทางด้านท่องเที่ยว รางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน (นิภาภรณ์ ผ่องสูงเนินและคณะ, 2555) เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าชุมชนหนองไข่เหี้ยนั้นมีความโดดเด่นในเรื่องของโฮมสเตย์ คือ ได้มีการจัดทำให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวโฮมสเตย์ โดยมีการจัดการที่พัก จัดการท่องเที่ยวชุมชน อย่างมีระบบ ซึ่งกิจกรรมที่จัดให้นักท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นการทำนา การทอผ้าไหม และการศึกษาแหล่งโบราณบ่อไก่แก้ว เป็นต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบโฮมสเตย์ของชุมชนหนองไข่เหี้ย หมู่ที่ 11 ตำบลสีดา อำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา เพื่อที่จะได้นำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำให้คนในท้องถิ่นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข

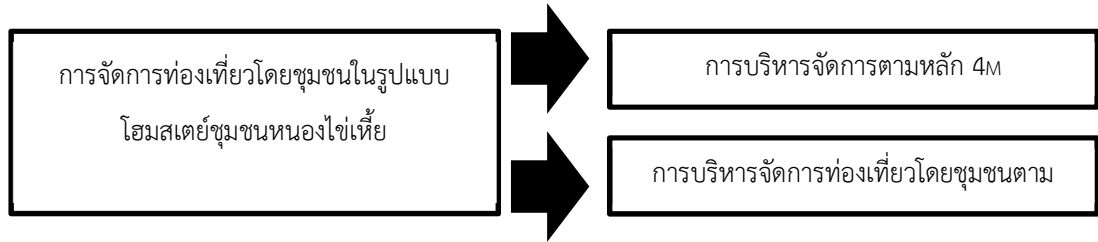
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบโฮมสเตย์ของชุมชนหนองไข่เหี้ย

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบโฮมสเตย์ของชุมชนหนองไข่เหี้ย หมู่ที่ 11 ตำบลสีดา อำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษา 2 ประเด็น ผ่านกรอบแนวคิดของการวิจัยที่ปรากฏต่อไปนี้

2. ขอบเขตพื้นที่

ชุมชนหนองไข่เหี้ย หมู่ที่ 11 ตำบลสีดา อำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา

3. ขอบเขตระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2561 รวมระยะเวลา 5 เดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดพื้นที่การวิจัยในเขตชุมชนหนองไข่เหี้ย หมู่ที่ 11 ตำบลสีดา อำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการวิจัยออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างประเด็นในการศึกษา โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนเอกสารและแยกประเด็นที่จะศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือในการศึกษา ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีเค้าโครง ได้มีการกำหนดประเด็นจากการศึกษาข้อมูลเอกสาร และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ศึกษาบริบทของพื้นที่เบื้องต้นและสร้างประเด็นในการสังเกต

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้เตรียมความพร้อมกับผู้รู้และผู้ที่เกี่ยวข้องในการลงพื้นที่ ศึกษาชุมชนเป้าหมาย เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวชุมชน

ขั้นตอนที่ 4 สรุปผล นำข้อมูลจากเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาสรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ และแยกเป็นหมวดหมู่ตามที่ได้กำหนด และสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ผู้ศึกษากำหนดขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ นำผลข้อมูลทั้งหมดจากแบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ทราบถึงการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบโฮมสเตย์

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา เลือกแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 7 ท่าน ดังนี้

- นางจรรุประภา ปุราชะโก ผู้ใหญ่บ้านและประธานคณะกรรมการโฮมสเตย์
- คณะกรรมการและสมาชิกหนองไข่เหี้ยโฮมสเตย์ จำนวน 4 ท่าน
- ประชาชนชาวบ้าน 1 ท่าน
- ชาวชุมชนหนองไข่เหี้ย 1 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีเค้าโครง เพื่อศึกษาถึงการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยไม่ได้มีการกำหนดโครงสร้างไว้แน่นอน แต่เป็นเพียงกำหนดประเด็นที่จะใช้ในการศึกษาและสามารถเพิ่มเติมประเด็นที่สนใจขณะทำการเก็บข้อมูลแนวทางการสัมภาษณ์แบ่งการสัมภาษณ์ที่ใช้ในการศึกษา 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 แบบสัมภาษณ์ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบโฮมสเตย์ ตามหลัก 4M เป้าหมายการศึกษา คือ นางจรรุประภา ปุราชะโก ผู้ใหญ่บ้านและประธานคณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์ โดยมีรายละเอียดการสัมภาษณ์ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบไปด้วย ชื่อ หน้าที่ในกลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลัก 4M คือ คนหรือบุคคล (Man) เงินหรืองบประมาณ (Money) ทรัพยากรหรือวัสดุ (Materials) และการบริหารจัดการ (Management)

กลุ่มที่ 2 แบบสัมภาษณ์ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบโฮมสเตย์ ตามหลัก CBT เป้าหมายการศึกษา คือ คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ ประชาชนชาวบ้านและชาวบ้าน รวมจำนวน 6 ท่าน โดยมีรายละเอียดการสัมภาษณ์ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบไปด้วย ชื่อ เพศ หน้าที่ในกลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตามหลัก CBT คือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรม ด้านองค์กรชุมชน ด้านกฎกติกา/การจัดการ และด้านการเรียนรู้

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบโฮมสเตย์ โดยผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการสังเกตแบ่งการสังเกตออกเป็น 5 ประเด็น คือ ลักษณะบ้านพักโฮมสเตย์ พื้นที่โดยรอบของชุมชน สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน เส้นทางท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ประกอบการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ได้แก่ กล้องบันทึกภาพ กล้องบันทึกวิดีโอ โทรศัพท์มือถือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 2 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นข้อมูลด้านแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว โดยทำการศึกษาค้นคว้าจากวิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย ตำราวิชาการ บทความ และลักษณะที่สองเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยตรง ได้แก่ เอกสารที่มีการบันทึกด้านบริบทชุมชน เมื่อได้กำหนดแหล่งค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้นแล้ว คณะผู้ศึกษาได้ทำการติดต่อประสานงาน กับชุมชนบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอข้อมูลเอกสารพร้อมกับศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมให้เป็นปัจจุบัน

2. การรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย การสัมภาษณ์แบบไม่มีเค้าโครง โดยทำการสัมภาษณ์กับผู้นำชุมชน 1 ท่าน กลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์จำนวน 4 ท่าน ชาวบ้าน 1 ท่านและประชาชนชาวบ้าน 1 ท่าน เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบโฮมสเตย์ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมโดยทำการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเพื่อสังเกตพื้นที่โดยรอบของชุมชน บ้านพักโฮมสเตย์ และสถานที่ท่องเที่ยว

ผลการวิจัย

1. ความเป็นมาของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบโฮมสเตย์

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบโฮมสเตย์ชุมชนหนองไข่เหี้ย เกิดขึ้นเมื่อพ.ศ. 2548 นำโดยผู้ใหญ่บ้าน นางจารุประภา ปุราชะโก ได้จัดทำและขอเข้าร่วมโครงการของกรมการท่องเที่ยว เพื่อจัดตั้งกลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์ของชุมชนหนองไข่เหี้ย การคัดเลือกสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์นั้นขึ้นอยู่กับความพร้อมในหลาย ๆ ด้านตามที่กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กำหนดไว้ ซึ่งชาวบ้านในหมู่บ้านได้เสนอชื่อของตัวเองเข้าเป็นกลุ่มสมาชิกแต่มีเพียงบ้านทั้งหมด 7 หลังที่ผ่านเข้าเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น ทำให้ในระยะเริ่มแรกมีสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์จำนวนทั้งสิ้น 7 หลัง ในช่วงการประเมินครั้งที่ 4 ระหว่างปี พ.ศ. 2558-2560 สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์หลังที่ 7 ได้ออกไปเนื่องจากไม่เป็นไปตามกฎที่กลุ่มโฮมสเตย์กำหนดขึ้น ทำให้เหลือสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์จำนวน 6 หลัง ที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ต่อมาในปี พ.ศ. 2561 สมาชิกโฮมสเตย์หลังที่ 7 ได้ขอเข้าร่วมกลุ่มโฮมสเตย์อีกครั้ง และในการประเมินครั้งที่ 5 ที่มีขึ้นในปี พ.ศ. 2564 กลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนหนองไข่เหี้ยมีแผนที่จะขยายสมาชิกโฮมสเตย์เพิ่มอีก 3 หลัง จากที่มีอยู่เดิม 7 หลัง เพิ่มอีก 3 หลัง เป็นจำนวนทั้งสิ้น 10 หลัง และมีแนวโน้มที่จะขยายสมาชิกโฮมสเตย์ขึ้นอีกในปีต่อ ๆ ไปเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาทุกปีและปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กำลังเป็นที่นิยมทำให้การเพิ่มของสมาชิกโฮมสเตย์ขึ้นอีกถือเป็นช่องทางการเพิ่มรายได้ให้ชาวบ้าน

2. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.1 การบริหารจัดการตามหลัก 4M

1) คนหรือบุคคล (Man) พบว่า กลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนหนองไข่เหี้ยมีคณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์มีทั้งสิ้น 9 คน โครงสร้างคณะกรรมการ ประกอบด้วย ประธานกลุ่ม รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก และคณะกรรมการ

2) เงินหรืองบประมาณ (Money) พบว่า งบประมาณที่ได้รับ เป็นงบประมาณโครงการประจำปีจากกรมการท่องเที่ยว และรายได้จากการเข้าพักในแต่ละหลังจะต้องหักเข้ากลุ่มร้อยละ 10 ซึ่งจะมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป

3) ทรัพยากรหรือวัสดุ (Materials) พบว่า สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์จำนวนทั้งสิ้น 7 หลัง ที่ได้ผ่านการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ทางชุมชนมีบริการรถราง/อีแต๊ก 1 คันและจักรยานให้เช่า 20 คัน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกรมการท่องเที่ยว

4) การบริหารจัดการ (Management) พบว่า ภายในหมู่บ้านมีการตั้งกฎกติกาที่ทุกคนในหมู่บ้านต้องปฏิบัติตามเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในหมู่บ้าน เมื่อมีการประชุมทุกคนต้องเข้าร่วมประชุมเพื่อหาข้อสรุป หากผู้ที่ขาดการประชุมจะถูกตัดสิทธิบางอย่างในหมู่บ้านเป็นการชั่วคราว ถือเป็นรางวัลที่ดีที่ทุกคนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง ภายในหมู่บ้านมีการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มทอผ้า กองทุนหมู่บ้านขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการชุมชนให้ง่ายและเป็นระเบียบมากขึ้น โดยทุก ๆ องค์กรจะมีความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

2.2 การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลัก CBT

1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

พบว่า ชุมชนหนองไข้เหี้ยเป็นหมู่บ้านที่มีวิถีชีวิตที่ดั้งเดิมแบบชาวบ้านในชนบททำให้ทรัพยากรที่มีเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ แม้สังคมจะมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปแต่หมู่บ้านยังคงใช้ชีวิตแบบชาวบ้าน หานูหาปลา ปลูกผัก หว่านแห เลี้ยงวัว ทำนาเกี่ยวข้าว ทอผ้าไหม ใช้ชีวิตบ้าน ๆ อยู่กับธรรมชาติ มีวัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้านก็คือการแห่ช้างบ่อไก่อแก้ว เป็นประเพณีที่สำคัญของหมู่บ้านและชาวบ้านเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจห้ามใครลบลู่ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักทางชาวบ้านจะพาไปกราบไหว้ขอพร

วัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญของที่นี่คือการแห่ช้างบ่อไก่อแก้ว ซึ่งจะจัดขึ้นทุกปีในเดือนเมษายน ซึ่งประเพณีนี้ได้ก่อให้เกิดศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญคือการทอผ้าไหม “ลายไก่อแก้ว” โดยลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของหมู่บ้านนี้ ภายในหมู่บ้านแห่งนี้สามารถนำมาส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้มีกิจกรรมเมื่อเข้ามาพักได้ เพราะกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านทำเป็นประจำ เป็นต้นว่า การแห่ไข่มดแดง การขุดปู การจับปลาที่หนองน้ำ การขุดหนองไม้ กิจกรรมการเลี้ยงวัว การสาวไหม ทอผ้าไหม ถือเป็นกิจกรรมที่สามารถนำมาให้นักท่องเที่ยวได้ออกไปทำกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ เพื่อเป็นการรักษาและใช้ทรัพยากรที่สร้างให้เกิดประโยชน์สูงสุดและใช้ร่วมกันนาน ๆ

การจัดการทรัพยากรของหมู่บ้านจะเป็นการนำสิ่งที่มีในหมู่บ้านอยู่แล้ว เช่น บ่อปลา หนองน้ำ ฟุ้งนา มาบริหารจัดการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตชาวบ้านแบบธรรมชาติสัมผัสกับชีวิตชาวบ้านธรรมดา และวัฒนธรรมของที่นี่ก็คือ ประเพณีการแห่ช้างบ่อไก่อแก้ว เป็นประเพณีที่สำคัญของหมู่บ้านที่จัดขึ้นทุกปีในช่วงเดือนเมษายน

2) ด้านองค์กรชุมชน

โฮมสเตย์ชุมชนหนองไข้เหี้ยถือเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งเพราะคนในชุมชนทุกคนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความรักในชุมชนของตนเองเป็นอย่างมาก เห็นได้จากการช่วยกันดูแลนักท่องเที่ยวทุกคนในหมู่บ้านมีความเต็มใจที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ เช่น บ้านคุณตาคุณเคยได้ให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น คุณตาเล่าว่า “เขาอยากรู้ไปหมดเลย ตาพาเขาไปจับปลา เลี้ยงวัวเขาก็ไป ดูสนุกไม่บ่น ตอนกินข้าวก็กินอาหารพื้นบ้านเราที่ย่างเตรียมไว้ให้น้ำพริกผักต้มไข้ทอด ตอนจะนอนเขาก็มานั่งคุยกับตา มีล่ำมแปลให้เขาฟังตาคูกับเขาไม่รู้เรื่องตาก็ยิ้ม” แสดงให้เห็นได้ว่าเจ้าของบ้านโฮมสเตย์แต่ละหลังทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์มอบความสุขและความประทับใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชาวบ้านให้กับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี มอบความเป็นกันเองและอบอุ่นให้กับนักท่องเที่ยวถือเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของกลุ่มหมู่บ้านโฮมสเตย์

นอกจากกลุ่มโฮมสเตย์ที่เป็นกลุ่มองค์กรใหญ่ของชุมชนหนองไข้เหี้ยที่จัดหานักท่องเที่ยวเข้ามาพักเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านแล้ว ภายในชุมชนหนองไข้เหี้ยยังมีกลุ่มทอผ้าเลี้ยงไหมเป็นอาชีพเสริม ซึ่งแต่เดิมมีการทอผ้าไหมมานานแล้วเพียงแต่ไม่ได้จัดตั้งกลุ่มขึ้น ต่อมา มีการจัดตั้งกลุ่มทอผ้าขึ้นเพื่อให้มีการบริหารจัดการที่ง่ายและมีประสิทธิภาพ และถือเป็นอาชีพเสริมที่รองมาจากการทำนา อีกทั้งสามารถสร้างรายได้และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม ซึ่งกลุ่มมีการจัดการกันเองภายในกลุ่มส่งผลให้เกิดความสะดวกและง่ายในการบริหารจัดการ หากลูกค้าติดต่อเข้ามาจะได้มีการประสานงานกับกลุ่มผู้ทอผ้าโดยตรงจะได้ตกลงเรื่องลายผ้า และเรื่องราคากันได้ง่ายขึ้น

ถือเป็นอีกหนึ่งองค์การชุมชนที่ตั้งขึ้นเพื่อหารายได้เสริมหลังจากฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าว หรือบางครอบครัวจะทำควบคู่กันไป เพราะการทอผ้าเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านที่มีมานาน กลุ่มทอผ้าและกลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์มีความเกี่ยวพันกัน เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาพักที่โฮมสเตย์ กลุ่มทอผ้าจะได้รายได้จากการที่ลูกค้าอาจจะสั่งซื้อผ้าและยังได้เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าลายไก่อแก่แก่นักท่องเที่ยวได้ชมอีกด้วย

3) ด้านกฎกติกา/การจัดการ

การจัดสรรนักท่องเที่ยวในการเข้ามาพักนั้นขึ้นอยู่กับข้อตกลงกันของสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ โดยโฮมสเตย์ในชุมชนมีทั้งหมด 7 หลัง ซึ่งจะเลือกบ้านหลังที่เหมาะสมกับจำนวนคนที่มาพัก หรือดูจากเพศที่เข้าพัก หากบ้านที่มีห้องน้ำภายในตัวบ้านที่สะดวกจะให้ผู้หญิงและคนแก่เข้าพัก หากเป็นผู้ชายจะให้นอนบ้านที่ห้องน้ำอยู่นอกตัวบ้าน โดยการเข้าพักของนักท่องเที่ยวครั้งหนึ่งจะแบ่งเงินร้อยละ 10 ให้กลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์เพื่อนำไปใช้จ่ายในส่วนกลาง ในส่วนของกลุ่มทอผ้าใหม่จะแบ่งออกเป็นกลุ่ม ๆ เช่น บ้านนี้เลี้ยงไหม บ้านนี้ปั่นไหม บ้านนี้สาวไหม บ้านนี้ย้อมสี และสมาชิกทุกคนในกลุ่มจะนำเส้นไหมที่ได้ไปทอโดยทุกบ้านจะมีเครื่องมือในการทอผ้าไหม โดยลายที่ได้จะแล้วแต่ที่ลูกค้าต้องการ หรือถ้าช่วงที่ยังไม่มีลูกค้ามาสั่งทางสมาชิกในกลุ่มก็จะทอผ้าเตรียมไว้ขายด้วย โดยนักท่องเที่ยวที่เข้าพักโฮมสเตย์สามารถทดลองทำได้

ชุมชนหนองไข่เหี้ยนี้มีการตั้งกฎกติกาที่ชัดเจนสำหรับทุกกลุ่มขององค์กรในชุมชนไม่ว่าจะเป็นกลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์ กลุ่มทอผ้า หรืองานกองทุนหมู่บ้านที่ตั้งอยู่กลางหมู่บ้านซึ่งเป็นสถานที่นัดประชุมกันของคนในหมู่บ้าน กฎกติกาหมู่บ้านเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามโดยคุณป้าเล่าว่าทุกคนที่นี่ปฏิบัติตามกันทุกคนทำให้ไม่มีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกัน ซึ่งหมู่บ้านแห่งนี้ได้รับรางวัลด้านการเป็นหมู่บ้านประชาธิปไตย

4) ด้านการเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพัก คือการเรียนรู้วิถีชาวบ้านร่วมกับเจ้าของบ้าน โดยเป็นรูปแบบกิจกรรมที่เจ้าของบ้านพาทำ หรือการเข้าจักรยาน รถอีแต๊ก หรือรถรางในการเที่ยวชมหมู่บ้าน ส่วนมากนักท่องเที่ยวที่มาพักจะร่วมทำกิจกรรมกับเจ้าของบ้านมากกว่า ทั้งนี้นักท่องเที่ยวที่มาพักที่โฮมสเตย์สามารถขอให้เจ้าบ้านหรือคนในชุมชนช่วยสอนในด้านวิถีชีวิตได้ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการทอผ้าไหม การปลูกผัก การทำนา เกี่ยวข้าว การเลี้ยงวัว เป็นต้น หากมีความต้องการในการเรียนรู้และลงมือสามารถขอให้ช่วยสอนได้ เพราะคนในหมู่บ้านยินดีที่จะสอนอย่างเป็นกันเองและเป็นมิตร โดยการเรียนรู้ที่นักท่องเที่ยวได้รับคือความเป็นวิถีชีวิตชาวบ้านที่อยู่ในชนบทไม่วุ่นวายเหมือนในเมืองเหมือนเป็นการมาพักผ่อนที่ได้ความอบอุ่น ได้ความรู้เรื่องวัฒนธรรมภูมิปัญญา ได้ความสบายใจและรักในความเป็นวิถีชาวบ้านแบบ

ภายในชุมชนหนองไข่เหี้ยชาวบ้านทุกคนสามารถให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวได้ นักท่องเที่ยวสามารถพูดคุยหรือหาข้อมูลจากชาวบ้าน สามารถให้ชาวบ้านช่วยเป็นครูสอนในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนรู้วิถีชีวิต เช่น การขุดปูนา การพาไปเหยยไข่มดแดง การสอนปั่นไหม การสอนสาวไหม การสอนทอผ้า และเรียนรู้กิจกรรมอื่น ๆ ตามที่นักท่องเที่ยวต้องการแต่ต้องเป็นช่วงที่อยู่ในฤดูกาลนั้น ๆ

3. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3.1 การเงิน งบประมาณและการจัดการผลประโยชน์

การบริหารจัดการด้านงบประมาณของกลุ่มโฮมสเตย์ ประธานคณะกรรมการทำการเขียนโครงการเพื่อของงบประมาณประจำปีจากกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีการเก็บอัตราค่าบริการบ้านพักโฮมสเตย์ดังนี้

- 1) ค่าเช่าบ้านพักคนละ 200 บาท/คืน
- 2) ค่าอาหาร 3 มื้อคนละ 210 บาท/วัน หรือมื้อละ 70 บาท
- 3) ค่ารถอีแต๊กคนละ 150 บาท/เที่ยว
- 4) ค่าแสดงโปงลางแสดงเฉพาะมาเป็นหมู่คณะ ครั้งละ 4,000 บาท
- 5) อัตราค่าเช่าจักรยาน คันละ 50 บาท/วัน

โดยรายได้จากการเก็บค่าบริการเข้าพัก จะต้องหักให้กลุ่ม 10 % ในแต่ละครั้ง และผู้แนะนำนักท่องเที่ยวใช้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ ทางกลุ่มมีค่าตอบแทนให้ 5 %

3.2 ทรัพยากรหรือวัตถุ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

ภายในชุมชนมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติภายในหมู่บ้านที่คุ้มค่า ใช้ทุ่งนา แปลงผัก บ่อน้ำ หนองน้ำ วิถีชาวบ้านและวัฒนธรรมในการดูแลต้อนรับผู้ที่มาพักโฮมสเตย์ ในหมู่บ้านมีการทอผ้าไหมที่หลากหลาย ซึ่งสายที่เป็นเอกลักษณ์และเฉพาะตัวคือ “สายไก่อแก้ว” ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากตำนานของบ่อไก่อแก้วที่อยู่คู่กับหมู่บ้านมาเป็นเวลานาน และยังมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ก็คือ การแห่ช้างบ่อไก่อแก้ว ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่อยู่คู่กับหมู่บ้านตั้งแต่ก่อตั้งหมู่บ้าน ประเพณีนี้ได้สร้างสรรค์วัฒนธรรมทางดนตรีที่เป็นจุดเด่นและเอกลักษณ์ขึ้นก็คือ วงดนตรีโปงลางที่มีไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติโดยวงดนตรีนี้เริ่มก่อตั้งขึ้นพร้อมกับโฮมสเตย์และเป็นจุดเด่นทางวัฒนธรรมทางดนตรีของคนที่นี่ โดยส่วนมากการแสดงโปงลางจะจัดให้นักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่เพราะเนื่องด้วยจะต้องมีค่าตอบแทนให้กับการแสดง และในอนาคตจะมีการจัดงานลอยกระทงทุก ๆ ปีเพื่อเป็นการสืบสานประเพณีที่ดั้งเดิมอีกประเพณีหนึ่งด้วย โดยได้เริ่มมีการขุดสระน้ำที่อยู่ข้างหน้าโรงเรียนวัดบ้านดอนไก่อ ปัจจุบัน ชุมชนหนองไข่เหี้ยโฮมสเตย์ มีบ้านพักโฮมสเตย์ทั้งหมด 7 หลัง ได้แก่

- บ้านหลังที่ 1 จรุงศรี เลิโปงสง
- บ้านหลังที่ 2 นางชาติ ทิพย์ไก่อ
- บ้านหลังที่ 3 นางอ่อนจันทร์ ภูมิโงสง
- บ้านหลังที่ 4 นางชะดา จอมพลเรือง
- บ้านหลังที่ 5 นางทองฮวด ทัดมาลา
- บ้านหลังที่ 6 นางจารุประภา ปุราชะโก
- บ้านหลังที่ 7 นางคิ้ว สารภี

3.3 กฎกติกาในการจัดการ รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ภายในชุมชนมีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีกองทุนหมู่บ้านที่ช่วยให้การสนับสนุนกลุ่มโฮมสเตย์และกลุ่มทอผ้าในหมู่บ้าน ส่วนชาวบ้านมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการดูแลโฮมสเตย์และหมู่บ้านทุกคนในหมู่บ้านช่วยกันดูแลพัฒนาและรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน มีการปลูกหมอนเลี้ยงไหม การปั่นไหม การสาวไหม การย้อมผ้า และการทอผ้าไหม ซึ่งเป็นอาชีพเสริมของที่ชุมชนหนองไข่เหี้ยและได้มีการจัดตั้ง

กลุ่มทอผ้าขึ้นเพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการกันเองภายในกลุ่มของตน ชาวบ้านในหมู่บ้านทุกคนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการดูแลนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพัฒนาโฮมสเตย์อย่างเป็นกันเองและอบอุ่น ถ่ายทอดวิถีชีวิตชาวบ้านให้นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี และมีโรงเรียนปลูกผักปลอดสารพิษและแมลงที่เป็นการต่อยอดของชุมชนที่จะนำเอาผักเหล่านั้นมาบริโภคเพื่อเป็นการลดปริมาณการใช้ยาในครัวเรือนและลดการบริโภคสารเคมี อีกทั้งยังสามารถนำมาทำอาหารเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้าพักในโฮมสเตย์ เป็นการลดค่าใช้จ่ายและให้นักท่องเที่ยวสัมผัสกับการทำเกษตรไปในตัวด้วย

ด้านการจัดการเรียนรู้ในชุมชน ชุมชนหนองไช้ห้วยมีศูนย์การเรียนรู้ “บอกกล่าวเล่าขานตำนานชุมชนคนหนองไช้ห้วย” ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นภายในหมู่บ้าน เพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนหนองไช้ห้วย โดยได้นำอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในสมัยก่อนมาจัดแสดงเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้คนรุ่นหลังได้เห็น เป็นการอนุรักษ์และแสดงให้เห็นถึงความเป็นอยู่ที่ผ่านมาของคนในหมู่บ้านว่ามีการพัฒนาและดำเนินวิถีชีวิตชาวบ้านอย่างไร เพราะปัจจุบันเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคมยุคใหม่ บางเครื่องมือเครื่องใช้ก็หายไปหรือไม่ก็ถูกพัฒนาในมีความสะดวกในการใช้งานมากขึ้น การจัดแสดงของโบราณเหล่านี้จะทำให้ผู้ที่เข้ามาศึกษาเห็นการเปลี่ยนแปลงของเครื่องมือเครื่องใช้ที่เปลี่ยนไป นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของหมู่บ้านที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตดั้งเดิมถึงแม้จะมีเทคโนโลยีบางอย่างเข้าไปผสมอยู่ในชีวิตแต่ก็ยังคงความเป็นวิถีชีวิตชาวบ้านได้อย่างอบอุ่นและเป็นกันเอง ทุกคนในหมู่บ้านล้วนเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่ให้ความรู้ในด้านวิถีชีวิต เช่น ผู้สูงอายุในหมู่บ้านก็ให้ความรู้ในการการทอผ้า การจับปลา การปลูกผัก การเลี้ยงวัว การเกี่ยวข้าว การเลี้ยงไหม การสาวไหม การปั่นไหม การทอผ้าไหม ส่วนเด็ก ๆ ในหมู่บ้านก็เป็นปราชญ์ชาวบ้านในด้านวิถีชีวิตด้านการละเล่นต่าง ๆ เช่น การเล่นละเล่นเกมพื้นบ้าน การแสดงโปงลาง เป็นต้น และมีโรงเรียนที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของเด็ก ๆ ในการพัฒนาฝีมือทางด้านดนตรีพื้นบ้านนั่นก็คือ “วงโปงลาง” โดยได้รับการสนับสนุนจากครูโรงเรียนบ้านดอนไก่อีในการฝึกซ้อมและดูแล การเรียนรู้ทางด้านดนตรีนี้สามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้กับเด็กนักเรียนในชุมชนโดยเด็ก ๆ จะได้ค่าตอบแทนจากการแสดงด้วย ถือเป็น การอนุรักษ์วัฒนธรรม สร้างรายได้ และส่งเสริมให้เด็ก ๆ ห่างไกลจากอบายมุข

3.4 การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

ภายในชุมชนมีศูนย์ประสานงานอยู่ที่ศาลาประชาคมเป็นศูนย์กลางการจัดการในหมู่บ้านและเป็นศูนย์กลางในการตกลงกฎกติกาภายในหมู่บ้าน โดยกลุ่มโฮมสเตย์ใช้ศาลาประชาคมในการจัดการและกำหนดกฎกติกาในการเข้าพักของนักท่องเที่ยว ซึ่งระเบียบปฏิบัติของผู้เข้าพักจะเป็นไปตามที่กลุ่มตกลงกันด้วยความยุติธรรมและเห็นพ้องต้องกันของสมาชิกทุกคน การแยกพักจะแบ่งเป็นชาย-หญิงตามที่กลุ่มเห็นสมควรหรือถ้าหากเป็นครอบครัวก็พักร่วมกันได้ โดยผู้เข้าพักจะทำกิจกรรมตามบ้านพักของสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ใช้ชีวิตประจำวันร่วมกับสมาชิกเจ้าของบ้าน เช่น การรับประทานอาหารพื้นบ้านตามที่เจ้าของบ้านจัดให้ หรือร่วมรับประทานอาหารที่ลานศาลาประชาคมที่กลุ่มโฮมสเตย์จัดขึ้น และมีกิจกรรมตามวิถีชาวบ้าน เช่น การดำนา การเกี่ยวข้าว หว่านแหจับปลา การขุดปูนา การเหย้าหมัดแดง การปลูกผัก เป็นต้น

รายได้จากการเข้าพักจะเข้ากลุ่มโฮมสเตย์ร้อยละ 10 จะถูกนำมาเพื่อเป็นเงินกองกลางในการนำมาพัฒนากลุ่มโฮมสเตย์และหมู่บ้าน โดยผู้แนะนำจะได้ผลตอบแทนร้อยละ 5 นอกจากนี้กลุ่มโฮมสเตย์มีบริการ

จักรยานให้เช่าจำนวน 20 คันที่รับการสนับสนุนจากกรมการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เช่า เงินที่ได้จากการเช่าก็เก็บไว้เพื่อพัฒนาหมู่บ้านต่อไป

ชุมชนหนองไข่เหี้ยเป็นหมู่บ้านที่ถูกจัดให้เป็นหมู่บ้านการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี เพราะมีการจัดการขยะอย่างเป็นระบบไม่ให้เกิดมลพิษ ซึ่งจักรยานถือเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีไม่เป็นมลพิษและไม่เปลืองทรัพยากรน้ำมัน ในการท่องเที่ยวในสถานที่ไกลจากหมู่บ้านกลุ่มโฮมสเตย์จะมีรถรางให้บริการ แต่การบริการรถรางจะใช้ค่าใช้จ่ายแพงกว่ารถจักรยานซึ่งรถรางจะเหมาะแก่การเดินทางไกลและกลุ่มนักท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่าการใช้จักรยานสะดวกและมีความใช้จ่ายที่ถูกกว่าเหมาะแก่การขับเที่ยวชมหมู่บ้านสามารถสัมผัสกับชาวบ้านได้ง่ายและเป็นกันเองมากกว่า

4. ผลการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

4.1 รางวัลที่ได้รับ

ชุมชนหนองไข่เหี้ยโฮมสเตย์ ได้รับรางวัลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2550 โครงการประกวดรางวัลชุมชนดีเด่น ทางด้านท่องเที่ยว รางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

4.2 การรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์

ชุมชนหนองไข่เหี้ยโฮมสเตย์ ได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย โดย กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา รับการประเมิน 5 ครั้ง

- การประเมินครั้งที่ 1 พ.ศ.2550 – 2552
- การประเมินครั้งที่ 2 พ.ศ.2552 – 2554
- การประเมินครั้งที่ 3 พ.ศ.2554 – 2557
- การประเมินครั้งที่ 4 พ.ศ.2558 – 2560
- การประเมินครั้งที่ 5 พ.ศ.2561 – 2564

อภิปรายผล

ชุมชนหนองไข่เหี้ยได้จัดทำและขอเข้าร่วมโครงการของกรมการท่องเที่ยว เพื่อจัดตั้งกลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์ของชุมชนหนองไข่เหี้ย ด้วยการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนผ่านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน ซึ่งมีศูนย์ประสานงานอยู่ที่ศาลาประชาคมเป็นศูนย์กลางการจัดการในหมู่บ้านและเป็นศูนย์กลางในการตกลงกฎกติกาภายในหมู่บ้าน ผู้เข้าพักโฮมสเตย์ของชุมชนหนองไข่เหี้ยจะได้ทำกิจกรรมตามบ้านพักของสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ใช้ชีวิตประจำวันร่วมกับสมาชิกเจ้าของบ้าน เช่น การรับประทานอาหารพื้นบ้านตามที่เจ้าของบ้านจัดให้ หรือร่วมรับประทานอาหารที่ลานศาลาประชาคมที่กลุ่มโฮมสเตย์จัดขึ้น และมีกิจกรรมตามวิถีชาวบ้าน เช่น การดำนา การเกี่ยวข้าว หว่านแหจับปลา การขุดปูนา การแห่ไข่มดแดง การปลูกผัก เป็นต้น ผ่านการการบริหารจัดการของกลุ่มโฮมสเตย์อันสอดคล้องตามหลักการบริหารด้วย 4M ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการวิเคราะห์ โดยคนหรือบุคคล พบว่ากลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนหนองไข่เหี้ย และดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์ เงินหรืองบประมาณ พบว่าเป็นงบประมาณโครงการประจำปีจากกรมการท่องเที่ยว และรายได้จากการเข้าพักในแต่ละหลังจะต้องหักเข้ากลุ่ม

ร้อยละ 10 ซึ่งจะใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป ทรัพยากรหรือวัตถุ พบว่า สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเข้ามาประกอบกันจนสามารถสร้างเป็นรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาพักในชุมชน และการบริหารจัดการ พบว่า ภายในหมู่บ้านมีการตั้งกฎกติกาที่ทุกคนในหมู่บ้านต้องปฏิบัติตามเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในหมู่บ้าน เมื่อมีการประชุมทุกคนต้องเข้าร่วมประชุมเพื่อหาข้อสรุป หากผู้ที่ขาดการประชุมจะถูกตัดสิทธิบางอย่างในหมู่บ้านเป็นการชั่วคราว ถือเป็นรางวัลมาตรการที่ดีที่ทุกคนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง ภายในหมู่บ้านมีการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มทอผ้า กองทุนหมู่บ้านขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการชุมชนให้ง่ายและเป็นระเบียบมากขึ้น โดยทุก ๆ องค์กรจะมีความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

นอกจากนี้แล้วจากผลการวิจัยทำให้พบว่าการจัดการท่องเที่ยวของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบโฮมสเตย์ของชุมชนหนองไข้เหี้ยยังสอดคล้องตามหลัก CBT คือ การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางท่องเที่ยวโดยสมาชิกในชุมชน จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (พจนานุกรม และสมภพ ยี่จ้อหอ, 2556) การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตของท้องถิ่น โดยการจัดการท่องเที่ยวอย่างสมดุลส่งผลให้ประโยชน์ต่าง ๆ ที่ได้จากการท่องเที่ยวจะย้อนคืนมาสู่ชุมชน และท้องถิ่น (ดร.ชนันท์ เอมพันธุ์, 2550)

1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนหนองไข้เหี้ยเป็นหมู่บ้านที่มีวิถีชีวิตที่ดั้งเดิมแบบชาวบ้านในชนบททำให้ทรัพยากรที่มีเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ แม้สังคมจะมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปแต่หมู่บ้านยังคงใช้ชีวิตแบบชาวบ้าน หาดูหาปลา ปลุกผัก หวานแห เลี้ยงวัว ทำนาเกี่ยวข้าว ทอผ้าไหม ใช้ชีวิตบ้าน ๆ อยู่กับธรรมชาติ มีวัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้านก็คือการแห่ช้างบ่อไก่อ่แก้ว เป็นประเพณีที่สำคัญของหมู่บ้านและชาวบ้านเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจห้ามใครลบลู่ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักทางชาวบ้านจะพาไปกราบไหว้ขอพร

2) ด้านองค์กรชุมชน โฮมสเตย์ชุมชนหนองไข้เหี้ยถือเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งเพราะคนในชุมชนทุกคนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความรักในชุมชนของตนเองเป็นอย่างมาก เห็นได้จากการช่วยกันดูแลนักท่องเที่ยวทุกคนในหมู่บ้านมีความเต็มใจที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ เช่น บ้านคุณตาคุณเคยได้ให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น คุณตาเล่าว่า “เขาอยากรู้ไปหมดเลย ตาพาเขาไปจับปลา เลี้ยงวัวเขาก็ไป ดูสนุกไม่บ่น ตอนกินข้าวก็กินอาหารพื้นบ้านเราที่ขายเตรียมไว้ให้น้ำพริกผักต้มไข่ทอด ตอนจะนอนเขาก็มานั่งคุยกับตา มีลามีแปดให้เขาฟังตาคุยกับเขาไม่รู้เรื่องตาก็ยิ้ม” แสดงให้เห็นได้ว่าเจ้าของบ้านโฮมสเตย์แต่ละหลังทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์มอบความสุขและความประทับใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชาวบ้านให้กับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี มอบความเป็นกันเองและอบอุ่นให้กับนักท่องเที่ยวถือเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของกลุ่มหมู่บ้านโฮมสเตย์

3) ด้านกฎกติกา/การจัดการ การจัดสรรนักท่องเที่ยวในการเข้ามาพักนั้นขึ้นอยู่กับกติกาตกลงกันของสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ โดยโฮมสเตย์ในชุมชนมีทั้งหมด 7 หลัง ซึ่งจะเลือกบ้านหลังที่เหมาะสมกับจำนวนคนที่มาพัก

หรือดูจากเพศที่เข้าพัก หากบ้านที่มีห้องน้ำภายในตัวบ้านที่สะดวกจะให้ผู้หญิงและคนแก่เข้าพัก หากเป็นผู้ชายจะให้นอนบ้านที่ห้องน้ำอยู่นอกตัวบ้าน โดยการเข้าพักของนักท่องเที่ยวครั้งหนึ่งจะแบ่งเงินร้อยละ 10 ให้กลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์เพื่อนำไปใช้จ่ายในส่วนกลาง ในส่วนของกลุ่มทอผ้าไหมจะแบ่งออกเป็นกลุ่ม ๆ เช่น บ้านนี้เลี้ยงไหม บ้านนี้ปั่นไหม บ้านนี้สาวไหม บ้านนี้ย้อมสี และสมาชิกทุกคนในกลุ่มจะนำเส้นไหมที่ได้ไปทอโดยทุกบ้านจะมีเครื่องมือในการทอผ้าไหม โดยลายที่ได้จะแล้วแต่ที่ลูกค้าต้องการ หรือถ้าช่วงที่ยังไม่มีลูกค้ามาสั่งทางสมาชิกในกลุ่มก็จะทอผ้าเตรียมไว้ขายด้วย โดยนักท่องเที่ยวที่เข้าพักโฮมสเตย์สามารถขอลองทำได้

4) ด้านการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพัก คือการเรียนรู้วิถีชาวบ้านร่วมกับเจ้าของบ้าน โดยเป็นรูปแบบกิจกรรมที่เจ้าของบ้านพาทำ หรือการเข้ากิจกรรม รถอีแต๊ก หรือรถรางในการเที่ยวชมหมู่บ้าน ส่วนมากนักท่องเที่ยวที่มาพักจะร่วมทำกิจกรรมกับเจ้าของบ้านมากกว่า ทั้งนี้นักท่องเที่ยวที่มาพักที่โฮมสเตย์สามารถขอให้เจ้าบ้านหรือคนในชุมชนช่วยสอนในด้านวิถีชีวิตได้ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการทอผ้าไหม การปลูกผัก การทำนาเกี่ยวข้าว การเลี้ยงวัว เป็นต้น หากมีความต้องการในการเรียนรู้และลงมือสามารถขอให้ช่วยสอนได้ เพราะคนในหมู่บ้านยินดีที่จะสอนอย่างเป็นกันเองและเป็นมิตร โดยการเรียนรู้ที่นักท่องเที่ยวได้รับคือความเป็นวิถีชีวิตชาวบ้านที่อยู่ในชนบทไม่วุ่นวายเหมือน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะระดับชุมชน

1.1 จัดวางนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ให้ชัดเจน โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายประเภท และรูปแบบนักท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว ที่เป็นระบบและเกิดรูปธรรมได้

1.2 ปรับปรุงวิธีและกิจกรรมในการท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์ให้สอดคล้องกับค่านิยมท่องเที่ยวในปัจจุบันที่เน้นถ่ายภาพ จัดมุมให้น่าสนใจ ชูเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน

1.3 ควรมีสื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย ซึ่งสื่อออนไลน์เป็นสื่อที่เข้าถึงง่าย และมีการใส่ข้อมูลทันสมัย รวดเร็ว สร้างกระแสให้คนสนใจ สามารถแชร์ภาพต่อ ๆ กันได้ เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ เว็บไซต์

1.4 ส่งเสริมความรู้และทักษะ ให้กับบุคลากรในหน่วยงานการท่องเที่ยวได้รับความรู้ใหม่ เช่น การอบรมประชาสัมพันธ์ อบรมผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว อบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น อบรมยุวมัคคุเทศก์

1.5 การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น มีชุดเสื้อผ้าย้อนยุคที่แสดงวิถีชาวบ้านแบบเก่าให้นักท่องเที่ยวใส่ ฝ่ายต้อนรับแต่งตัวให้เข้ากับสถานที่และบรรยากาศ

1.6 ควรมีการจัดทำของฝากที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน นำผลผลิตทางการเกษตรและหัตถกรรม สินค้าพื้นบ้านให้สามารถเลือกซื้อ เลือกชม เพื่อเสริมสร้างรายได้

1.7 สื่อต่างๆ ที่เหมาะสมคงต้องดำเนินการต่อเนื่อง ควรมีการติดตั้งป้ายโฆษณาตามเส้นทางการเดินทาง เพื่อเชิญชวนคนที่ขับรถท่องเที่ยวให้เกิดความสนใจและเข้ามาดูเส้นทาง แผ่นพับประชาสัมพันธ์ยังคงต้องมีเพื่อให้นักท่องเที่ยวติดกับไปด้วย อันจะเป็นการประชาสัมพันธ์ต่อไปได้ระหว่างคนครอบครัวและเพื่อน

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

- 2.1 ควรเพิ่มระยะเวลาในการลงพื้นที่ศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน นำมาพัฒนางานวิจัยให้สมบูรณ์มากขึ้น
- 2.2 ควรมีการศึกษาประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนหนองไข้เหี้ย หมู่ 11 ตำบลสีดา อำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา
- 2.3 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลของสื่อประชาสัมพันธ์ของชุมชนหนองไข้เหี้ย หมู่ 11 ตำบลสีดา อำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา
- 2.4 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ของชุมชนหนองไข้เหี้ย หมู่ 11 ตำบลสีดา อำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา
- 2.5 การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ควรมีการประเมินสื่อประชาสัมพันธ์โดยผู้เชี่ยวชาญ
- 2.6 ควรมีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ทั้งรูปแบบภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อความเข้าใจและขยายกลุ่มนักท่องเที่ยวไปสู่ชาวต่างชาติให้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโฮมสเตย์*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ดรชรณี เอมพันธุ์. (2550). *การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการจัดกิจกรรมโฮมสเตย์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิภาภรณ์ แฉ่งสูงเนินและคณะ. (2555). *การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนและจัดทำแผนที่เดินดิน หมู่บ้านหนองไข้เหี้ย หมู่ที่ 11 ตำบลสีดา อำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา* (รายงานการวิจัย). นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- เบญจวรรณ สุพันธ์อังกู. (2555). *การใช้อัตลักษณ์ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ของจังหวัดอุดรธานี*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต).
- ประทีป วีรพัฒนนิรันดร์. (2541). *เศรษฐกิจชุมชน*. สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2562, จาก http://www.banrainarao.com/column/commu_econ_02.
- พจนาน สนวนศรี และสมภพ ยี่จ่อหอ. (2556). *คู่มือมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์.
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2551). *การใช้เครื่องหมายรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2548*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.